

УДК 621.039.58:340.134(477)]-044.332:061.1ЄС
DOI <https://doi.org/10.37687/2413-7189.2025.1.10>

Яремак З. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: 0000-0002-4862-0570

Данилюк Л. Р.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
ORCID: 0000-0003-3201-8881

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ ДО ACQUIS ЄС

LEGAL MECHANISMS FOR ADAPTING UKRAINIAN LEGISLATION IN THE FIELD OF NUCLEAR SAFETY TO THE EU ACQUIS

У статті проведено правовий аналіз особливостей гармонізації українського законодавства з acquis ЄС у сфері ядерної безпеки. Окреслено основні форми та процедури приведення у відповідність національного ядерного законодавства з правом ЄС, які отримали нормативне закріплення та наукове обґрунтування: гармонізація, імплементація, наближення законодавства, адаптація, апроксимація, транспозиція тощо.

Визначено особливості адаптації законодавства України у сфері ядерної безпеки до положень права ЄС, що пов'язано з тим, які саме норми права ЄС підлягають імплементації: норми первинного чи вторинного права ЄС. На відміну від джерел первинного права ЄС, які не потребують додаткових механізмів впровадження у національну правову систему, джерела вторинного права (в першу чергу, мова йде про директиви та регламенти ЄС) потребують особливих засобів імплементації. Механізм впровадження директив у національне законодавство й правозастосовну практику у статті показано на прикладі транспонування Директиви Ради 2011/70/ЄВРАТОМ та Директиви Ради 2013/59/Євратом. Обґрунтовано, що адаптація законодавства України у сфері ядерної безпеки до acquis ЄС передбачає не тільки зміни національного законодавства держави-члена, але й здійснення широкого комплексу взаємопов'язаних заходів політичного, економічного, технічного, організаційного, правового характеру.

Досліджено роль і значення у правовій системі ЄС рішень Суду ЄС. Рішення Суду мають прецедентний характер та є обов'язковими для виконання і застосування на всій території ЄС та для всіх суб'єктів права держав-членів, у т. ч. юридичних і фізичних осіб. Проаналізовано правотворчу функцію Суду ЄС, адже судові рішення заповнили правові прогалини, які існували/існують у правовому регулюванні відносин у сфері ядерної безпеки.

Зроблено висновок, що для України прийняття acquis ЄС у сфері ядерної безпеки означає не просто оновлення законів, а фундаментальну трансформацію її підходу до ядерного управління, що є глибинною інституційною зміною. Разом з тим, перед нашою державою стоїть мегазавдання: не просто гармонізувати своє законодавство з acquis ЄС шляхом імплементації директив та регламентів ЄС, але й адекватно та своєчасно реагувати на безпрецедентні виклики, спричинені військовою агресією, розробляючи нові стандарти ядерної безпеки в зоні збройного конфлікту. Це зумовлено тим, що загальні принципи ядерної безпеки acquis ЄС розроблені в умовах мирного часу та не пристосовані до воєнних викликів, з якими має справу Україна.

Ключові слова: *acquis communautaire, acquis ЄС, ядерна безпека, імплементація, транспонування директив та регламентів ЄС.*

The article provides a legal analysis of the features of harmonization of Ukrainian legislation with the EU acquis in the field of nuclear safety. The main forms and procedures for bringing national nuclear legislation into line with EU law, which have received regulatory consolidation and scientific justification, are outlined: harmonization, implementation, approximation of legislation, adaptation, approximation, transposition, etc.

The peculiarities of adapting Ukrainian legislation in the field of nuclear safety to the provisions of EU law are determined, which is related to which specific norms of EU law are subject to implementation: norms of primary or secondary EU law. Unlike sources of primary EU law, which do not require additional mechanisms for implementation into the national legal system, sources of secondary law (primarily, directives and regulations of the EU) require special means of implementation. The mechanism of implementing directives into national legislation and law enforcement practice is shown in the article using the example of transposing Council Directive 2011/70/EURATOM and Council

Directive 2013/59/Euratom. It is substantiated that the adaptation of Ukrainian legislation in the field of nuclear safety to the EU acquis involves not only changes to the national legislation of the member state, but also a wide range of interconnected measures of political, economic, technical, organizational, and legal nature.

The role and significance of the decisions of the Court of Justice of the EU in the EU legal system are investigated. The decisions of the Court have a precedential nature and are binding for execution and application throughout the EU and for all legal entities of the Member States, including legal entities and individuals. The law-making function of the EU Court is analyzed, as judicial decisions have filled legal gaps that existed/exist in the legal regulation of relations in the field of nuclear safety.

It is concluded that for Ukraine, the adoption of the EU acquis in the field of nuclear safety means not just updating laws, but a fundamental transformation of its approach to nuclear governance, which is a profound institutional change. At the same time, our state faces a mega-task: not only to harmonize its legislation with the EU acquis through the implementation of EU directives and regulations, but also to adequately and timely respond to unprecedented challenges caused by military aggression, developing new standards of nuclear safety in the zone of armed conflict. This is due to the fact that the general principles of nuclear safety of the EU acquis were developed in peacetime conditions and are not adapted to the military challenges that Ukraine is facing.

Key words: *acquis communautaire, acquis EU, nuclear safety, implementation, transposition of EU directives and regulations.*

Постановка проблеми. В Україні питання використання ядерної енергії та забезпечення радіаційної безпеки є надзвичайно тригерним з огляду на сумну сторінку української історії – аварії на ЧАЕС, та не втрачає своєї актуальності і сьогодні, беручи до уваги підвищення рівня небезпечності ядерного енергетичного сектору у зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України. Війна підняла ядерну безпеку в Україні з національної проблеми до критичної геополітичної небезпеки для всього європейського континенту. ЄС та МАГАТЕ часто висловлюють «серйозне занепокоєння» щодо ситуації з ядерною безпекою в Україні через дії Росії. Відтак питання гармонізації ядерної безпеки України та підтримка ЄС у цьому аспекті є основою європейської безпеки та сталого розвитку.

Мета статті. Сфера ядерної безпеки регламентована численною кількістю нормативно-правових актів, однак пріоритетним напрямом залишається реалізація міжнародних зобов'язань України щодо використання ядерної енергії та забезпечення ядерної безпеки. У зв'язку з цим, актуальним залишається питання правового регулювання сфери енергетики у *acquis communautaire* та у законодавстві України, що і буде метою даного дослідження. У цьому контексті проаналізуємо основні проблеми та особливості, які характерні для поточного етапу адаптації українського законодавства до *acquis* ЄС у сфері ядерної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання забезпечення ядерної та радіаційної безпеки досліджували такі науковці галузі екологічного права, як: В. І. Андрейцев, Г. І. Балюк, Т. Г. Ковальчук, Н. Р. Малишева, В. І. Семчик, В. Д. Сидор, О. В. Сушик та інші. Разом з тим, теоретико-правові висновки щодо розуміння суті та правового змісту юридичної термінології зроблені на основі наукових доробок фахівців інших галузей науки (Ю. В. Ващенко, К. М. Гуртова, Р. А. Петров, Л. М. Стрельбицька, М. П. Стрельбицький тощо).

Зважаючи на те, що процес адаптації національного законодавства до права ЄС триває, то і піднята в межах даного наукового дослідження проблематика не втрачає своєї новизни.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж визначати ключові проблемні питання окресленої теми, варто узгодити та з'ясувати зміст вживаних понять, адже «завжди існує проблема точного використання іноземних юридичних понять та конструкцій за їх змістом та метою в українській мові та вітчизняній юридичній техніці» [1, с. 145].

У Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженій Законом України № 1629-IV від 18.03.2004 р. [2], визначається, що адаптація законодавства – це процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність до *acquis communautaire*. При цьому *acquis communautaire* (*acquis*) розуміється як правова система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ (розд. II). Більше того, дотримання *acquis communautaire* вимагає не тільки зміни національного законодавства держави-члена, але й створення або зміну необхідних адміністративних чи судових органів, які контролюють законодавство [3].

Водночас у сучасних дослідженнях розмежовують категорії «*acquis communautaire*» та «*acquis* ЄС»: *acquis communautaire* визначається як сукупність законів Європейського Співтовариства, які включають цілі, основні правила, політику й, зокрема, первинне та вторинне законодавство, прецедентне право, яке, як правило, вживалося до 2009 року. Натомість *acquis* ЄС – це новітній юридичний термін для позначення поняття права ЄС: «після 1 грудня 2009 р. ми говоримо виключно про *acquis* ЄС, а не про *acquis communautaire*» [4, с. 30–31].

Процес гармонізації національного законодавства з правом ЄС є найбільшим і найскладнішим завданням під час вступу до ЄС. В Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) [5] вживаються такі терміни, як «імплементация» (ст. 255), «наближення законодавства» (ст. 256), «адаптація» (ст. 152, 153). Сучасна доктрина адаптаційної діяльності в сфері права включає три можливі рівні зближення законодавства України із законодавством ЄС: «мінімальна адаптація», «помірна адаптація», «максимальна адаптація» [6, с. 167]. В. Сидор послуговується терміном «апроксимація», визначаючи його зміст як транспозицію, імплементацию та забезпечення впровадження *acquis* ЄС [7, с. 30].

Основним пріоритетним завданням держави на шляху інтеграції до ЄС є якість національних нормативно-правових актів, що імплементують положення права ЄС, а також ефективна практика їх правозастосування. З цієї метою розд. IX Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС» від 18.03.2004 р. [2] передбачено процедуру проведення експертизи законопроектів та проектів інших нормативно-правових актів, що належать за предметом правового регулювання до сфер, правовідносини в яких регулюються правом Європейського Союзу. Нормативно-правові акти, які суперечать *acquis communautaire*, можуть прийматися лише за наявності достатнього обґрунтування необхідності прийняття такого акта і на чітко визначений у самому акті строк. Також Законом України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 р. [8] передбачено вимоги до нормативно-правових актів, що стосуються адаптації законодавства до норм ЄС: 1) у преамбулі таких актів має бути посилання на відповідні акти права ЄС (ст. 38, ч. 1); 2) проект нормативно-правового акту повинен містити інформацію про відповідність із постатейною таблицею відповідності (ст. 43, ч. 4).

Повертаючись до заявленої тематики, а саме приведення у відповідність українського законодавства до *acquis* ЄС у сфері ядерної безпеки, варто зазначити, що питання ядерної енергетики, ядерної безпеки, радіаційного захисту та ядерні гарантії є складовими енергетичної політики ЄС й охоплюються гл. 1 розд. 5 Угоди про асоціацію [5] та відповідними Додатками.

Україна має досить розвинену національну систему ядерного законодавства. Г. І. Балюк розподіляє нормативні акти на три рівні: 1) документи першого рівня – це закони та інші підзаконні акти в галузі використання ядерної енергії, забезпечення ядерної та радіаційної безпеки, захисту громадян від впливу іонізуючого випромінювання; 2) документи другого рівня – це нормативні документи

(норми, правила і стандарти), що реалізують конкретні положення законів і мають забезпечувати виконання вимог, які регламентовані законодавчими актами і виконують регулюючу роль як в основній галузі, що виробляє ядерну енергію, та джерел іонізуючих випромінювань, так і в суміжних з нею галузях, де іонізуюче випромінювання використовується для вирішення різноманітних науково-дослідних, виробничих, соціальних та суспільних завдань; 3) документи третього рівня – це галузеві стандарти й відомчі документи, спрямовані на досягнення відповідності вимогам нормативних документів другого рівня і мають лише конкретизувати показники, встановлені в них, а також можливі способи і шляхи до їх досягнення [9, с. 47].

Тому першочергово, коли мова йде про приведення у відповідність до *acquis* ЄС, мається на увазі саме гармонізація норм національного законодавства до права ЄС. Наприклад, Законом України від 16.11.2022 р. [10] внесені зміни до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку», які направлені на приведення у відповідність до права ЄС положень законодавства України із врахуванням практики застосування Закону. Реалізація положень цього Закону уніфікує термінологію законодавства України з термінологією законодавства ЄС та доповнює повноваження Держатомрегулювання стосовно організації регулярної оцінки (не рідше одного разу на 10 років) нормативно-правової бази у сфері використання ядерної енергії та діяльності органу державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки, а також міжнародних партнерських перевірок.

Наступне, на що потрібно звернути увагу, це особливості адаптації законодавства України у сфері ядерної безпеки до положень права ЄС, що пов'язано з тим, які саме норми права ЄС підлягають імплементации. Так, якщо мова йде про джерела первинного права ЄС, то додаткових механізмів впровадження у національну правову систему вони не потребують. Зокрема, первинним джерелом права ЄС є три договори про створення співтовариств (разом із додатками і протоколами до них та з наступними змінами і доповненнями), а саме: договір про заснування Європейського об'єднання вугілля і сталі 1951 року; договір про заснування Європейського Економічного Співтовариства 1957 року (Римський договір); договір про заснування Європейського співтовариства з атомної енергетики 1957 року. Положення цих договорів «мають пряму дію в національному правопорядку країн-членів» [11, с. 27]. Саме Договір про заснування Європейської спільноти з атомної енергії (Євратом) заклав основи для мирного використання ядерних матеріалів і технологій в ЄС, створивши рамки для об'єднання зусиль у розвитку ядерної енергетики та гарантій ядерної безпеки. Угода про асоціацію України з Європейським Союзом 2014 року [5] визначає умови співробітництва

у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику, та ґрунтується на Договорі про заснування Енергетичного Співтовариства 2005 року, Договорі до Енергетичної Хартії 1994 року, а також на стандартах МАГАТЕ.

Якщо ж вести мову про імплементацію регламентів та директив, тобто джерел вторинного права ЄС, то стикаємося із викликами, пов'язаними з правовою природою джерел права ЄС, які стосуються «особливостей застосування регламентів ЄС, врахування рішень Суду Європейського Союзу як джерела права ЄС, включення міжнародних зобов'язань держав – членів ЄС та самого ЄС до відповідних директив та регламентів, формулювання окремих положень в актах ЄС» [12, с. 2–4].

Особливостями директиви є те, що вона окреслює певні правила, яких необхідно дотримуватися, або зазначає конкретно визначену ціль, якої необхідно досягти, але кожна держава-член самостійно вирішує, як забезпечити відповідність у своєму національному законодавстві [4, с. 58]. Імплементація положень директиви не вимагає від держави безпосереднього закріплення у нормах національного законодавства її змісту, держава повинна розробити механізм досягнення тих цілей, мети, які визначені директивою (транспонування (транспозиція) директиви). Це може бути реалізовано шляхом прийняття документів впровадження, створення компетентних органів, вжиття контрольних заходів (заборони, вимоги, дозволи, ліцензії), використання фінансових інструментів (податки, збори, штрафи, пільги, субсидії), запровадження моніторингу, звітності, ОВНС (оцінки впливу на навколишнє середовище), CEO (стратегічної екологічної оцінки) тощо.

Законом України від 06.06.2019 р. затверджено Рішення Ради асоціації між Україною та ЄС від 8 липня 2019 р. № 1/2019 [13], яким у Додаток XXVII до Угоди про асоціацію внесено зміни. До оновленого розділу «Ядерна енергетика» Додатку XXVII-В включені директиви: Директива Ради 2013/59/Євратом від 5 грудня 2013 р. про встановлення основних норм безпеки для захисту від загроз, зумовлених впливом іонізуючого випромінювання [14]; Директива Ради 2006/117/Євратом від 20 листопада 2006 р. про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів та відпрацьованого палива [15]; Директива Ради 2009/71/Євратом від 25 червня 2009 р. про встановлення рамок Співтовариства для ядерної безпеки ядерних установок [16]; Директива Ради 2014/87/Євратом від 8 липня 2014 р. про внесення змін і доповнень до Директиви 2009/71/Євратом про встановлення рамок Співтовариства для ядерної безпеки ядерних установок [17]; Директива Ради 2011/70/Євратом від 19 липня 2011 р. про встановлення рамок Співтовариства для відповідального та безпечного поводження з відпрацьованим паливом та радіоактивними відходами [18].

Зміст даних директив глибинно проаналізовано в ряді наукових досліджень [19; 20; 21]. Ми ж пропонуємо дослідити механізм впровадження директив у національне законодавство та правозастосовну практику. Для прикладу проаналізуємо транспонування Директиви Ради 2011/70/Євратом від 19 липня 2011 року про запровадження рамок Співтовариства для відповідального та безпечного управління відпрацьованим паливом та радіоактивними відходами [18]. Постановою КМУ від 20.11.2019 р. № 1005 «Про внесення змін до плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [22] передбачено ряд заходів для впровадження цієї Директиви, а саме: запровадження заявки на дозвіл для перевезення радіоактивних відходів та відпрацьованого палива, порядку передання заявки та підтвердження її отримання; запровадження процедури надання згоди або відмови компетентних органів на перевезення радіоактивних відходів та відпрацьованого палива; затвердження форми документа для подання заявки на отримання дозволу на здійснення перевезення радіоактивних відходів та відпрацьованого палива; запровадження процедури ввезення, транзиту і вивезення радіоактивних відходів та відпрацьованого палива і т. д. В рамках імплементації положень Директиви Ради 2013/59/Євратом розроблена постанова КМУ від 24.12.2024 р. № 1493 «Про затвердження положення про експерта з радіаційного захисту» [23], якою визначено перелік напрямів компетенцій, вимоги до обсягу знань та практичних навичок експерта з радіаційного захисту та порядок визнання їх компетенції.

Щодо регламентів ЄС, то варто зазначити наступне. Регламенти – це загалом акти прямої дії, які не потребують від держав – членів ЄС правових акцій з імплементації, а застосовуються безпосередньо. Водночас для України, яка не є членом ЄС, наразі відсутні правові підстави для прямого застосування регламентів ЄС [24, с. 227]. Відтак, держави, що не є членами ЄС, повинні запровадити механізми реалізації регламентів через національне законодавство. Від національного законодавця вимагається лише прийняти належну форму акта (закон, постанову, рішення, залежно від правопорядку), який відображає весь зміст регламенту. Після набуття членства в ЄС регламенти матимуть пряму дію в державі, яка раніше, протягом періоду приєднання, імплементувала їх у національне законодавство [4, с. 59].

Не менш важливим за значенням у регулюванні відносин у сфері ядерної безпеки є рішення Суду ЄС, який виконує завдання забезпечення однакового розуміння права країнами-членами ЄС, не підпорядковуючись іншим інституціям Євросоюзу і здійснюючи судовий контроль за їхньою діяльністю. Рішення Суду

мають прецедентний характер та є обов'язковими для виконання і застосування на всій території ЄС та для всіх суб'єктів права держав-членів (у тому числі юридичних і фізичних осіб).

Суд ЄС також відіграє значну роль у правотворчості. Чимало рішень Суду визначили базові принципи права співтовариства. Наприклад, у справі (Case C-17/03) Суд надав тлумачення поняттю недискримінаційного доступу до електричних мереж, та визнав, що ч. 5 ст. 7 та ст. 16 Директиви 96/92/ЄС не обмежуються охопленням технічних правил, але мають тлумачитися як такі, що застосовуються до всіх видів дискримінації і спрямовані на запобігання національним заходам, що надають підприємству преференційні потужності для транскордонного постачання електроенергії незалежно від того, чи такі заходи запроваджені оператором системи, контролюючим суб'єктом чи законодавством [11, с. 31-35]. У справі (Case C-61/03) Суд ЄС визначив межі регулювання питань ядерної безпеки інституціями ЄС. Зокрема, це стосувалося зобов'язань держав-членів надавати Комісії ЄС інформацію щодо захоронення радіоактивних відходів з ядерних установок, які мають подвійне значення (цивільне та військове). Суд дійшов висновку, що Договір про Євратом не застосовується до використання атомної енергії у військових цілях, та що Комісія, відповідно, не може посилається на статтю 37 Договору з тим, щоб вимагати від держав-членів надавати їй інформацію щодо захоронення радіоактивних відходів з військових установок [11, с. 39-43].

Таким чином, Європейський Суд практично заповнив правовий вакуум, який породжував чимало ускладнень при розгляді певних справ. Саме тому судова практика сьогодні складає досить важливу частину правового регулювання ЄС.

На завершення доцільно проаналізувати підготовлений Європейською комісією Звіт про Україну за 2024 рік [25]. У галузі ядерної енергетики, ядерної безпеки та радіаційного захисту Комісія констатує, що Україна продовжила узгоджувати своє законодавство з *acquis communautaire*, прийняла нове законодавство про радіаційний захист і вдосконалила процедури нагляду за ядерним регулюванням. Український оператор атомної енергетики «Енергоатом» був перетворений на акціонерне товариство, а в червні 2024 року Кабінет Міністрів затвердив усіх п'ятьох членів наглядової ради «Енергоатому». Було розроблено нову Національну цільову екологічну

програму поводження з радіоактивними відходами для вирішення проблем зберігання та захоронення, включаючи довгостроковий проект глибокого геологічного захоронення. У 2023 році було введено в експлуатацію перший операційний комплекс Централізованого сховища відпрацьованого палива (ЦСВЯП). У квітні 2024 року Україну запросили приєднатися до системи термінового обміну радіологічною інформацією Європейського Співтовариства (ECURIE).

Висновки. Шлях України до набуття нею статусу кандидата на членство в ЄС тривав понад 20 років і тільки 23 червня 2022 року його було надано. У 2025 році Міністерство юстиції України розпочало процес розробки Національної програми адаптації законодавства України до права Європейського Союзу, що є ключовим інструментом управління реформами та моніторингу готовності України до членства в ЄС.

Ядерний *acquis* ЄС спрямований на формування глобальної ядерної безпеки через двосторонню і багатосторонню співпрацю шляхом запровадження превентивної, відкритої для громадськості політики безпеки. Для України прийняття *acquis* ЄС означає не просто оновлення законів, а фундаментальну трансформацію її підходу до ядерного управління, що є глибинною інституційною зміною. Незважаючи на те, що наша держава знаходиться в умовах повномасштабної збройної агресії, Україна «спрямовує свої зусилля на виконання взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань з питань правового регулювання ядерної та радіаційної безпеки в Україні, які передбачені Угодою про асоціацію» [26, с. 81].

Водночас загальні принципи ядерної безпеки *acquis* ЄС розроблені в умовах мирного часу та не пристосовані до воєнних викликів, з якими має справу Україна. Зокрема правова система ЄС має прогалини нормативного регулювання фізичного захисту ядерних об'єктів, відсутня регуляторна практика для безпечного транспортування джерел випромінювання в умовах воєнних ризиків. Головною загрозою є ситуація втрати контролю над об'єктами, що постраждали від бойових дій (зокрема, Запорізькою АЕС). Тому перед нашою державою стоїть мегазавдання: не просто гармонізувати своє законодавство з *acquis* ЄС шляхом імплементації директив та регламентів ЄС, але й адекватно та своєчасно реагувати на безпрецедентні виклики, спричинені військовою агресією, розробляючи нові стандарти ядерної безпеки в зоні збройного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Петров Р. А. Еволюція поняття «*acquis communautaire*» в праві Європейського Союзу. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 4. С. 145-148.
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України № 1629-IV від 18.03.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367.

3. Acquis communautaire. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/acquis-communautaire> (дата звернення: 12.06.2025 р.).
4. Путівник з адаптації законодавства України до права ЄС: теоретичні та практичні аспекти / Л. А. Ваолевська, І. М. Мишак (керівники авторського колективу), І. С. Заярна, А. М. Кондратова, М. О. Лисенко, Т. П. Мельник. Київ : Дослідницька служба Верховної Ради України, 2023. 120 с.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75, том 1. Ст. 2125.
6. Гуртова К. М. Теорія і практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 162–168.
7. Сидор В. Апроксимація екологічного законодавства України до права ЄС: аналіз міжнародної та національної правової бази. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 1. С. 29–33.
8. Про правотворчу діяльність: Закон України № 3354-IX від 24 серпня 2023 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023. № 93. Ст. 364.
9. Балюк Г. І. Ядерне право України: стан і перспективи розвитку (правові аспекти радіоекології). К. : Видавництво «Віпол», 1996. 140 с.
10. Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 16.11.2022 р. № 2762-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2023. № 52. Ст. 150.
11. Правове регулювання сфери енергетики, включаючи ядерну, в Європейському Союзі та в Україні: Науково-практичний посібник / В. І. Семчик, Ю. В. Ващенко, В. Г. Дідик, В. П. Нагребельний, Н. М. Пархоменко, С. В. Голікова, О. С. Жадько, О. Б. Кишко, О. Я. Самборська, О. О. Шах, за наук. ред. Дідика В. Г. К. : ТОВ «Ніка-Прінт», 2006. 640 с.
12. Межі імплементації *acquis communautaire* в Україні у сфері охорони довкілля: аналіт. докум. URL: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/racse-limits-implementation-of-environmental-acquis-communautaire-ukraine-ukr.pdf> (дата звернення: 12.06.2025 р.).
13. Про Рішення Ради асоціації між Україною та ЄС про внесення змін і доповнень до Додатка XXVII до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 06.06.2019 р. № 2739. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2019. № 27. Ст. 112.
14. Директива Ради 2013/59/Євратом від 5 грудня 2013 р. про встановлення основних норм безпеки для захисту від загроз, зумовлених впливом іонізуючого випромінювання. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-13#Text (дата звернення: 12.06.2025 р.).
15. Директива Ради 2006/117/Євратом від 20 листопада 2006 р. про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів та відпрацьованого палива. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-06#Text (дата звернення: 12.06.2025 р.).
16. Директива Ради 2009/71/Євратом від 25 червня 2009 р. про встановлення рамок Співтовариства для ядерної безпеки ядерних установок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_012-14#Text (дата звернення: 12.06.2025 р.).
17. Директива Ради 2014/87/Євратом від 8 липня 2014 р. про внесення змін і доповнень до Директиви 2009/71/Євратом про встановлення рамок Співтовариства для ядерної безпеки ядерних установок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_012-14#Text (дата звернення: 12.06.2025 р.).
18. Директива Ради 2011/70/Євратом від 19 липня 2011 р. про встановлення рамок Співтовариства для відповідального та безпечного поводження з відпрацьованим паливом та радіоактивними відходами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-11#Text (дата звернення: 12.06.2025 р.).
19. Сушик О. Правове регулювання забезпечення радіаційної безпеки в документах Європейського Співтовариства з атомної енергії. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Sv. 2, Vyd. 2. С. 46–54.
20. Марич Х. Європейські стандарти та законодавство України в сфері ядерної енергетики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 377–379.
21. Стрельбицька Л. М., Стрельбицький М. П. Міжнародно-правове регулювання забезпечення енергетичної та ядерної безпеки України в умовах війни. *Інформація і право*. 2023. № 1 (44). С. 177–189.
22. Про внесення змін до плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.2019 р. № 1005. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1005-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.06.2025 р.).
23. Про затвердження положення про експерта з радіаційного захисту: постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 р. № 1493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1493-2024-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.06.2025 р.).
24. Малишева Н. Р. Розвиток екологічного законодавства України після набуття чинності Угоди про асоціацію. *Правова держава*. 2020. № 31. С. 222–231.
25. Commission staff WORKING DOCUMENT Ukraine 2024 Report Accompanying the document communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions 2024 Communication on EU enlargement policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52024SC0699> (дата звернення: 20.04.2025 р.).
26. Балюк Г. І., Ковальчук Т. Г. Правове регулювання відносин щодо забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в Україні в мирних умовах та в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 83(2). С. 75–83.